

Đào tạo nghề và giải quyết việc làm cho lao động khuyết tật ở TP. Cần Thơ hiện nay¹

TRẦN HỒNG TRANG*
NGUYỄN XUÂN HƯƠNG**

Đào tạo nghề và giải quyết việc làm cho lao động khuyết tật có ý nghĩa quan trọng đặc biệt. Bởi vì, điều đó không chỉ tạo thu nhập, giúp họ vươn lên trong cuộc sống, xóa bỏ mặc cảm, tự ti, hòa nhập cộng đồng, mà còn thể hiện tinh thần nhân ái, đùm bọc yêu thương lẫn nhau của dân tộc Việt Nam. Thời gian qua, TP. Cần Thơ đã thực hiện các chính sách về đào tạo nghề, giải quyết việc làm cho người khuyết tật và đạt được những kết quả tích cực. Bên cạnh những thành tựu, việc đào tạo nghề, giải quyết việc làm cho lao động khuyết tật còn một số hạn chế. Để nâng cao việc đào tạo nghề và giải quyết việc làm cho người người khuyết tật, TP. Cần Thơ cần tiếp tục đẩy mạnh việc thực hiện đồng bộ nhiều giải pháp.

QUY ĐỊNH CỦA NHÀ NƯỚC VỀ ĐÀO TẠO NGHỀ, GIẢI QUYẾT VIỆC LÀM CHO NGƯỜI KHUYẾT TẬT

Chính sách của Nhà nước về đào tạo nghề, giải quyết việc làm cho người khuyết tật được quy định cụ thể trong Luật Người khuyết tật năm 2010:

Thứ nhất, dạy nghề đối với người khuyết tật: Nhà nước đảm bảo để người khuyết tật được tư vấn học nghề miễn phí, lựa chọn và học nghề theo khả năng, năng lực bình đẳng như người khác. Cơ sở dạy nghề tổ chức dạy nghề cho người khuyết tật phải đảm bảo điều kiện dạy nghề cho người khuyết tật và được hưởng chính sách ưu đãi theo quy định của pháp luật.

Thứ hai, về việc làm đối với người khuyết tật: Nhà nước tạo điều kiện để người khuyết tật phục hồi chức năng lao động, được tư vấn việc làm miễn phí, có việc làm và làm việc phù hợp với sức khỏe và đặc điểm của người khuyết tật. Cơ sở, tổ chức, doanh nghiệp, cá nhân không được từ chối tuyển dụng người khuyết tật có đủ tiêu chuẩn tuyển dụng vào làm việc hoặc đặt ra tiêu chuẩn tuyển dụng trái với quy định của pháp luật nhằm hạn chế cơ hội việc làm của người khuyết tật. Người lao động khuyết

tật được bố trí sắp xếp công việc bảo đảm điều kiện và môi trường làm việc phù hợp cho người khuyết tật.

Thứ ba, về cơ sở sản xuất, kinh doanh sử dụng nhiều lao động là người khuyết tật: Cơ sở sản xuất, kinh doanh và sử dụng từ 30% tổng số lao động trở lên là người khuyết tật được hỗ trợ cải tạo điều kiện, môi trường làm việc phù hợp cho người khuyết tật; được miễn thuế thu nhập doanh nghiệp; được vay vốn với lãi suất ưu đãi; được ưu tiên cho thuê đất, mặt bằng, mặt nước và miễn giảm tiền thuê đất, mặt bằng, mặt nước phục vụ sản xuất, kinh doanh theo tỷ lệ lao động là người khuyết tật, mức độ khuyết tật của người lao động và quy mô doanh nghiệp.

Thứ tư, về chính sách nhận người khuyết tật vào làm việc: Nhà nước khuyến khích cơ quan, tổ chức và doanh nghiệp nhận người khuyết tật vào làm việc. Doanh nghiệp sử dụng nhiều lao động là người khuyết tật được hưởng chính sách ưu đãi theo quy định. Chính phủ quy định chi tiết chính sách khuyến khích cơ quan, tổ chức và doanh nghiệp nhận người khuyết tật vào làm việc theo quy định.

THỰC TRẠNG ĐÀO TẠO NGHỀ, GIẢI QUYẾT VIỆC LÀM CHO NGƯỜI LAO ĐỘNG KHUYẾT TẬT Ở TP. CẦN THƠ THỜI GIAN QUA

Tình hình người khuyết tật ở TP. Cần Thơ

Cần Thơ là thành phố nằm ở trung tâm của vùng Đồng bằng sông Cửu Long, có mức tăng trưởng cao trong khu vực, với tổng sản phẩm trên địa bàn tỉnh

* ThS., ** ThS., Trường Đại học Cần Thơ

¹ Bài viết được trích từ nội dung đề tài nghiên cứu khoa học cấp cơ sở được nghiệm thu năm 2021.

**BẢNG 1: CƠ CẤU VIỆC LÀM CỦA LAO ĐỘNG KHUYẾT TẬT
Ở TP. CẦN THƠ**

Công việc hiện tại	Kết quả	
	Số lượng (N)	Tỷ lệ %
Tham gia các tổ hoặc nhóm gia công	35	8,8%
Sản xuất các sản phẩm thủ công, mỹ nghệ	16	4,0%
Sản xuất nông nghiệp	18	4,5%
Làm việc văn phòng	14	3,5%
Bán vé số	38	9,5%
Buôn bán nhỏ	41	10,3%
Làm việc bán thời gian	46	11,5%
Khác	192	48,0%
Tổng	400	100%

Nguồn: Số liệu nhóm tác giả điều tra, phân tích tháng 3/2020

(GRDP) tăng bình quân 7,53%/năm (so sánh từ 2015 đến 2020); giá trị GRDP bình quân đầu người đạt 97,2 triệu đồng, tương đương 4.136 USD (Ban Chấp hành Đảng bộ TP. Cần Thơ, 2020). TP. Cần Thơ là nơi có người khuyết tật chiếm tỷ lệ tương đối cao so với cả nước. Tính đến tháng 6/2020, Thành phố có 19.220 người khuyết tật, chiếm 1,55% so với dân số. Trong đó, khuyết tật vận động có 12.659 người, chiếm tỷ lệ 65,87%, cụ thể: (i) Khuyết tật vận động có 5.622 người, chiếm tỷ lệ 28,35%, khuyết tật vận động là thương binh: 2.790 người, chiếm tỷ lệ 14,06% và nhiễm chất độc màu da cam là 3.944 người, chiếm tỷ lệ 19,88%; (ii) Khuyết tật thị giác có 983 người, chiếm tỷ lệ 5,11%; (iii) Khuyết tật thính giác có 878 người, chiếm tỷ lệ 4,57%; (iv) Khuyết tật thần kinh, trí tuệ là 1.011 người, chiếm tỷ lệ 5,26%; (v) Khuyết tật khác là 765 người, chiếm 3,98% (Sở Lao động - Thương binh và Xã hội TP. Cần Thơ, 2018).

Từ thực tế tình hình người khuyết tật của TP. Cần Thơ hiện nay, người khuyết tật cần được sự giúp đỡ hỗ trợ từ các cấp chính quyền, đoàn thể và cộng đồng xã hội, tạo điều kiện về cơ chế chính sách, hỗ trợ những điều kiện thuận lợi để người khuyết tật có thể hòa nhập cộng đồng, xóa bỏ mặc cảm, tự ti về những khiếm khuyết cơ thể của họ. Hơn thế nữa, người khuyết tật có được điều kiện để khẳng định năng lực bản thân, góp công góp sức cho sự phát triển của địa phương.

Thực trạng đào tạo nghề và giải quyết việc làm cho người khuyết tật ở TP. Cần Thơ thời gian qua

Những kết quả đạt được

Trong thời gian qua, việc thực hiện chính sách cho người khuyết tật, việc đào tạo nghề, giải quyết việc làm cho người khuyết tật ở TP. Cần Thơ đã đạt được nhiều kết quả tích cực như sau:

Thứ nhất, về kinh phí hỗ trợ đào tạo nghề và giải quyết việc làm cho người khuyết tật không ngừng tăng lên. Tính đến năm 2020, số người khuyết tật vay vốn là 404 người; 14 người được hỗ trợ học nghề ngắn hạn; 15 người được hỗ trợ kinh phí học nghề; 8 người có việc làm mới (Sở Lao động - Thương binh và Xã hội TP. Cần Thơ, 2021)...

Nhìn chung, cơ cấu việc làm của người khuyết tật ở TP. Cần Thơ rất đa dạng, phù hợp với sức khỏe, khả năng, các dạng và mức độ khuyết tật khác nhau.

Bảng 1 thống kê của nhóm tác giả vào tháng 3/2020 với 400 người khuyết tật và người thân, người khuyết tật tham gia vào 8 nhóm nghề. Có việc làm và thu nhập ổn định là cơ sở kinh tế quan trọng để người khuyết tật có động lực vươn lên trong cuộc sống, bỏ qua mặc cảm, hòa nhập tốt với cộng đồng.

Thứ hai, cơ sở vật chất cho đào tạo nghề cho người khuyết tật được chú trọng và đảm bảo cho việc đào tạo nghề đạt hiệu quả cao. Với nguồn kinh phí hỗ trợ từ phía Nhà nước, chính quyền địa phương và nguồn viện trợ từ quốc tế, TP. Cần Thơ đã xây dựng được Trường Đào tạo nghề cho người khuyết tật TP. Cần Thơ với diện tích 3.062 m². Công trình bao gồm: xưởng sản xuất hàng thủ công mỹ nghệ, khu trưng bày sản phẩm, phòng dạy nghề thu hút hàng ngàn lao động khuyết tật trong và ngoài Thành phố tham gia sinh hoạt cộng đồng và học nghề. TP. Cần Thơ có thế mạnh trong việc đào tạo nhân lực thông qua hệ thống các trường đại học, cao đẳng và trung cấp dạy nghề thu hút đông đảo người học, trong đó, người học là người khuyết tật tham gia học tập, nghiên cứu khoa học với những trang thiết bị hiện đại, tiên tiến của các trường. Ngành nghề mà người khuyết tật lựa chọn học chủ yếu là công nghệ thông tin, kinh tế, ngoại ngữ. Ngoài ra, đối với người khuyết tật có ý chí tự lực vươn lên, người khuyết tật tự học tại nhà hoặc thông qua các nhóm nghề nghiệp không tập trung thông qua hoạt động của Hội người khuyết tật TP. Cần Thơ. Các nghề chủ yếu được đào tạo cho người khuyết tật là đan mỹ thuật, làm các hàng thủ công mỹ nghệ, kết chuỗi, làm chuỗi hạt...

Thứ ba, thông tin cung - cầu lao động tại TP. Cần Thơ được kết nối, nhận thức của người khuyết tật về học nghề được nâng lên, số lao động được giải quyết việc làm tăng. TP. Cần Thơ đã tổ chức nhiều hoạt động, phiên giao dịch việc làm, hội chợ giới thiệu làm dành cho người khuyết tật, thu hút được nhiều người khuyết tật và người thân của họ tham gia, như: tổ chức các phiên giao dịch, giới thiệu việc làm dành cho người khuyết tật, trưng bày và bán hàng thủ công mỹ nghệ, tìm đầu ra sản phẩm cho người khuyết tật. Trung tâm Dịch vụ việc

làm thuộc Sở Lao động, Thương binh và Xã hội TP. Cần Thơ đã tổ chức các phiên giao dịch việc làm dành riêng cho người khuyết tật trên địa bàn Thành phố. Các phiên giao dịch đã thu hút hơn 200 người khuyết tật có nhu cầu tìm kiếm việc làm. Các phiên giao dịch có sự tham gia của 45 đơn vị, doanh nghiệp với nhu cầu 120 việc làm.

Một số tồn tại, hạn chế

Bên cạnh những thành tựu đạt được, việc đào tạo nghề và giải quyết việc làm cho người khuyết tật ở TP. Cần Thơ trong thời gian qua vẫn còn những tồn tại như sau:

Một là, một số cấp ủy Đảng, chính quyền và các cơ quan chức năng chưa thật sự quan tâm đúng mức trong việc lãnh đạo và chỉ đạo đối với công tác dạy nghề và giải quyết việc làm dành cho người khuyết tật. Những nội dung chương trình, ngành nghề và hình thức đào tạo cũng chưa hợp lý, kết cấu quá nặng về lý thuyết, thiếu thực hành, đặc biệt, chưa có những giáo trình dành riêng cho người khuyết tật, mà chỉ là những bài giảng nhất thời, mang tính cá nhân.

Hai là, công tác tuyên truyền, truyền thông và giáo dục đến nhóm người khuyết tật về định hướng nghề nghiệp thiếu tính thường xuyên, chưa coi trọng việc học nghề, nâng cao tay nghề và vấn đề việc làm cho người lao động. Người khuyết tật thiếu thông tin, kiến thức về các chính sách pháp luật, chính sách ưu đãi của Nhà nước, nên không tiếp cận được với nguồn vốn.

Ba là, công tác điều tra, khảo sát và nắm bắt thông tin liên quan đến nhu cầu học nghề và kết quả việc làm sau học nghề chưa được triển khai một cách khoa học, thiếu tính thường xuyên. Việc tăng cường công tác kiểm tra, giám sát và tuyên truyền, phổ biến việc thực hiện các chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách của Nhà nước về việc làm nhằm nâng cao nhận thức về quyền và trách nhiệm còn chậm trễ. Hiện nay, ở TP. Cần Thơ, bên cạnh những người khuyết tật đã có việc làm ổn định, còn tồn tại không ít một nhóm người khuyết tật chưa có việc làm hoặc việc làm chưa thật sự ổn định, như: bán vé số, thu gom ve chai, ăn xin trên đường phố, làm đồ mỹ nghệ tại nhà...

Bốn là, sự phối hợp giữa các cơ sở đào tạo nghề với các doanh nghiệp nhằm nâng cao chất lượng, hiệu quả đào tạo

BẢNG 2: THU NHẬP HÀNG THÁNG CỦA NGƯỜI KHUYẾT TẬT Ở TP. CẦN THƠ

Các tiêu chí		Số lượng (N)	Tỷ lệ (%)
Mức thu nhập	Dưới 1 triệu đồng	96	24
	Từ 1 triệu đồng đến 3 triệu đồng	104	26
	Từ trên 3 triệu đồng đến 5 triệu đồng	54	13,5
	Trên 5 triệu đồng	17	4,3
	Không có thu nhập	129	32,3
Tổng số		400	100

Nguồn: Số liệu nhóm tác giả điều tra, phân tích tháng 3/2020

nghề, giải quyết việc làm còn nhiều hạn chế. Hầu hết các doanh nghiệp chưa nhiệt tình khi nhận lao động là người khuyết tật vào làm việc với các lý do, như: pháp luật lao động quy định thời gian làm việc của đối tượng không quá 7 giờ/ngày, 42 giờ/tuần là không phù hợp với dây chuyền sản xuất. Đối với doanh nghiệp, khi tìm hiểu về liên kết đào tạo nghề, phần lớn doanh nghiệp quan tâm đến các vấn đề liên quan đến kinh phí đầu tư cao, rủi ro cũng tương đối lớn, vì không phải người khuyết tật nào cũng có ý thức cao về nghề nghiệp.

Năm là, một số cơ sở sản xuất, các doanh nghiệp trên địa bàn khả năng thu hút lao động còn thấp, nhiều lao động được đào tạo nghề chưa có việc làm ổn định, hoặc không có việc làm. Dịch vụ hỗ trợ việc làm cho người khuyết tật tập trung chủ yếu ở khâu dạy nghề và giới thiệu việc làm, trong khi khâu tư vấn nghề, hỗ trợ tại nơi làm việc, tạo ra các điều chỉnh hợp lý tại nơi làm việc còn hạn chế. Các đơn vị cung cấp dịch vụ liên quan đến việc làm và phục hồi khả năng lao động cho người khuyết tật, như: các cơ sở dạy nghề, trung tâm giới thiệu việc làm, đơn vị phục hồi chức năng, doanh nghiệp..., chưa tạo được sự kết nối, hợp tác chặt chẽ do hiện nay nước ta vẫn chưa chính thức có chương trình phục hồi chức năng lao động cho người khuyết tật.

Trong những năm qua, số lượng người được học nghề còn ít và tỷ lệ sau đào tạo tìm được việc làm rất thấp, chủ yếu là tự tạo việc làm, số có thể tìm được việc làm trong các doanh nghiệp lớn hầu như không đáng kể. Đối với người khuyết tật nhu cầu việc làm là rất lớn và cho tới nay mới chỉ đáp ứng được một phần nhỏ. Phần lớn những người khuyết tật có việc làm không ổn định, chủ yếu họ làm các công việc tạm thời, lao động chân tay hoặc làm trong các tổ chức cơ sở nhân đạo, từ thiện. Số người tìm được việc làm ổn định trong các cơ quan, tổ chức, doanh nghiệp hoặc các công việc đòi hỏi kỹ năng, trình độ chuyên môn rất ít. Đại bộ phận là lao động thủ công, như: làm tăm tre, chổi đót, đan lát, trồng trọt và chăn nuôi, buôn bán vé số ngoài đường...

Sáu là, đời sống của lao động khuyết tật còn bấp bênh, thiếu việc làm, vẫn còn một bộ phận lao động chưa có công việc ổn định. Theo nghiên cứu của nhóm tác giả về tỷ lệ người lao động tham gia vào các nhóm nghề, có đến 48% chọn “làm việc khác”, tức là ai thuê mướn gì thì làm nấy, không có công việc ổn định. Từ đó, thu nhập cũng không ổn định, không thể tự đáp ứng nhu cầu vật chất, tinh thần bằng chính sức lao động của bản thân. Một số người lao động khuyết tật có việc làm

ổn định, nhưng thu nhập không cao. Đặc biệt, số người khuyết tật không có thu nhập đến 129 người, chiếm 32,3% trong tổng số 400 người được hỏi. Số lao động khuyết tật có mức thu nhập từ 1 đến 3 triệu đồng chiếm tỷ lệ cao nhất, chiếm tỷ lệ 26% (Bảng 2). Từ đó, có thể nhận thấy, mức thu nhập trung bình của lao động khuyết tật chỉ đủ đáp ứng nhu cầu tối thiểu của họ.

MỘT SỐ GIẢI PHÁP

Trong thời gian tới, để nâng cao việc đào tạo nghề, giải quyết việc làm cho người khuyết tật, TP. Cần Thơ cần tiếp tục đẩy mạnh việc thực hiện một số giải pháp chủ yếu như sau:

Một là, nâng cao năng lực mạng lưới các cơ sở dạy nghề cho người khuyết tật. Chú trọng đầu tư nâng cao năng lực các trường dạy nghề dành riêng cho người khuyết tật, các trường chuyên biệt, khuyến khích các cơ sở dạy nghề nhận người khuyết tật vào học nghề; khuyến khích các tổ chức, cá nhân thành lập trường, mở lớp chuyên biệt, dạy nghề cho người khuyết tật. Chú trọng phát triển mô hình đào tạo tại cộng đồng cho người khuyết tật. Tiếp tục thực hiện việc đổi mới, xây dựng, hoàn thiện chính sách dạy nghề cho người khuyết tật bao gồm: những chính sách đối với các cơ sở dạy nghề, đối với giáo viên, học sinh là người khuyết tật...

Hai là, tiếp tục đổi mới nội dung, chương trình đào tạo nghề. Tiếp tục đổi mới nội dung, chương trình đào tạo theo hướng tiếp cận sản xuất, công nghệ, kỹ thuật tiên tiến và đặc biệt chú ý tới xây dựng nội dung, chương trình đào tạo phù hợp với lớp đào tạo, người học nghề là người khuyết tật. Tập trung đổi mới phương pháp dạy, dạy học theo hướng phát huy được khả năng tư duy sáng tạo và năng lực tự học của người học, nâng cao kỹ năng thực hành cho học viên là người khuyết tật.

Ba là, phát triển đội ngũ giáo viên dạy nghề, đổi mới phương pháp đào tạo. Đội ngũ giáo viên dạy nghề nhiệt huyết, có năng lực được xem là một trong những yếu tố quan trọng quyết định sự thành công trong việc đạt được các mục tiêu nâng cao chất lượng và tính hướng cầu của việc đào tạo nghề ở Việt Nam, cũng như TP. Cần Thơ. Theo đó, công tác xây dựng và phát triển đội ngũ giáo viên dạy nghề có năng lực thật sự quan trọng, nhất là đội ngũ giáo viên có trình độ chuyên môn, trình độ tay nghề, năng lực sư phạm, kỹ năng truyền thụ cá

biệt cho đội ngũ giáo viên dạy nghề nói chung và giáo viên dạy nghề cho người khuyết tật nói riêng.

Bốn là, tăng cường cơ sở vật chất, nguồn lực tài chính cho dạy nghề. Việc tăng cường cơ sở vật chất, nguồn lực tài chính cho dạy nghề nhằm thực hiện quy chuẩn xây dựng công trình, để đảm bảo cho người khuyết tật tiếp cận, sử dụng. Chú trọng nâng cấp trang thiết bị, mua sắm trang thiết bị phù hợp với học sinh khuyết tật hoặc nơi có người khuyết tật vào học.

Năm là, đẩy mạnh xã hội hóa, hợp tác quốc tế trong đào tạo nghề dành cho người khuyết tật, cụ thể thông qua việc khuyến khích huy động và tạo điều kiện để xã hội tham gia phát triển dạy nghề cho người khuyết tật; rà soát, sửa đổi, bổ sung để hoàn thiện các văn bản, chính sách liên quan đến xã hội hóa giáo dục nghề nghiệp, tạo hành lang pháp lý đầy đủ, thuận lợi để khuyến khích khu vực tư nhân trong nước và ngoài nước đầu tư phát triển giáo dục nghề nghiệp, đẩy mạnh công tác tuyên truyền; đẩy mạnh xã hội hóa các trường giáo dục nghề nghiệp công lập có khả năng tự bảo đảm toàn bộ chi phí hoạt động theo hướng tiếp tục đẩy mạnh việc giao quyền tự chủ, tự chịu trách nhiệm về thực hiện nhiệm vụ, tài chính, nhân sự, tăng cường hoàn thiện nhiệm vụ và vai trò kiểm tra, giám sát của các cơ quan quản lý nhà nước.

Thực hiện có hiệu quả việc đào tạo nghề, giải quyết việc làm cho người khuyết tật, thúc đẩy việc thực hiện chính sách với đối tượng người khuyết tật tích cực hơn. Đồng thời, giúp cho những người khuyết tật nâng cao trình độ tay nghề, có việc làm, tạo nguồn thu nhập cho bản thân và gia đình, tăng nguồn lực lao động phát triển kinh tế, mà còn giúp họ từng bước hòa nhập vào cuộc sống, vào thế giới xung quanh, xóa bỏ được rào cản và những định kiến của xã hội đối với người khuyết tật. □

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Quốc hội (2010). *Luật Người khuyết tật*, số 51/2010/QH12, ngày 17/6/2010
2. Ban Chấp hành Đảng bộ TP. Cần Thơ (2020). *Văn kiện Đại hội Đại biểu Đảng bộ Thành phố lần thứ XIV nhiệm kỳ 2020-2025*
3. UBND TP. Cần Thơ (2020). *Kế hoạch số 142/KH-UBND, ngày 03/11/2020 về Thực hiện Chương trình trợ giúp người khuyết tật TP. Cần Thơ giai đoạn 2021-2030*
4. Sở Lao động - Thương binh và Xã hội TP. Cần Thơ (2021). *Báo cáo đánh giá 10 năm thực hiện Luật Người khuyết tật, 2011-2020*